

KULTŪRVĒSTURISKO PARKU VĒRTĒŠANAS METODES

Teorētiskā bāze - zinātniski pētniecisko metožu un instrumentu
apskats un analīze

LZA LLMZA pētniece, Biznesa augstskolas “Turība” viesdocente,
Dr.oec.: **Tamāra Grizāne**

Kultūrvēsturisko parku vērtēšana

Anglija
Green Flag
Award, 1996

- Galvenie kvalitātes vērtēšanas kritēriji: pieejamība; kārtība, drošība, ilgtspējība; dabas un mantojuma saglabāšanas veicināšana, laba pārvaldīšana, labs business.

Kīna
Classification,
Investigation...,
2003

- 2003. gadā tika ieviests parku Valsts standarts (CNTA). Parku klasifikācija veic pēc parku vispusīgas izpētes, nosakot parku kategoriju, darbības lauku, ietekmes areālu u.tml., izveidojot katram parkam savu pasi. Balstoties uz šiem datiem, tiek veikts KVP monitorings.

Jaunzelande
Improving
Park...,
2008

- pakalpojumu līmeņi, finansējums; paraugprakse, pārvaldība, politika un plānošana atbilst organizācijas „Virzībā uz izcilu servisu” (TAES) etalonparku kritērijiem

Kultūrvēsturisko parku vērtēšana

Tūrismā maz izmatotus vai neizmatotus kultūrvēsturiskos parkus var novērtēt ar kultūrvēsturiskā un dabas mantojuma, vides, tūrisma resursu un ainavas estētiskās kvalitātes vērtēšanas metodēm.

Kultūrvēsturisko parku kā tūrisma resursu vērtības noteikšanas metožu izvērtējums

Aprakstošā pētījuma metode

- (Babbie, 1992)

Gatavība maksāt

- (Santagata et.al., 2002; Willis, 2002)

Ceļojumu izmaksu metode

- (Clawson, 1959, 1966; Haab, 2002)

Vērtību pārneses metode

- (Clawson, 1959, 1966; Haab, 2002)

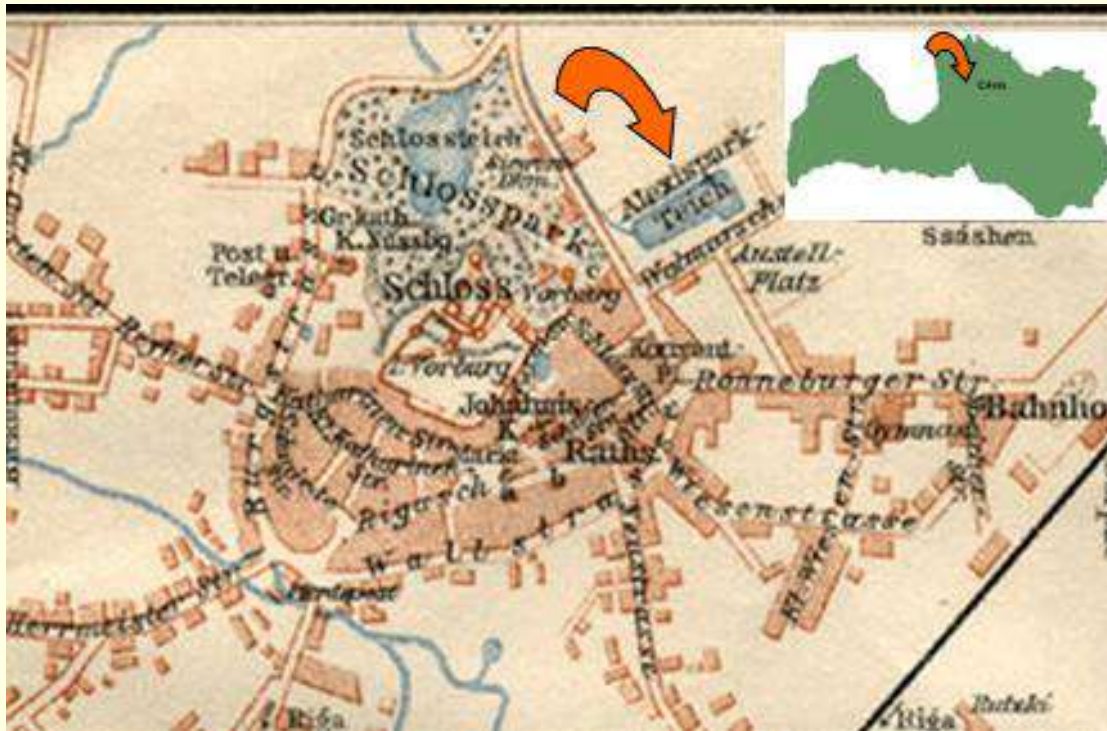
Kultūrvēsturiskā mantojuma publiskās vērtības noteikšanas metožu izvērtējums

Aprakstošā pētījuma metode (Descriptive research method (DRM))	➤	Metode sniedz kopskatu un aprakstu, izmantojama publiskās vērtības noteikšanā, problēmjautājumu risināšanā. (Babbie, 1992)
Izmaksu – ieguvumu modelis (Inputs and outputs)	➤	Modelis nodrošina iespēju noteikt naudas plūsmu starp biznesiem, organizācijām un patērētājiem. Mērķēta uz parku kopīgo un atsevišķu apmeklētāju socioloģisko grupu un to skaita noteikšanu un tml. (Gordon, et. al., 2006)
Nosacītā vērtēšanas metode (Contingent Valuation Method (CVM))	➤	Izmantojama apkārtējās vides un kultūrvēsturiskā mantojuma publiskās vērtības noteikšanā. Ar CV metodi var mēģināt noskaidrot, cik gatavi patērētāji maksāt par precī vai pakalpojumu. (Navrud, 2002; Boteman et al., 2006)
Izvēles modelēšanas metode (Choice modeling Method (CMM)).	➤	Šo metodi var izmantot apkārtējās vides labuma un cenas noteikšanā. CM modelis var noteikt, kā atsevišķs cilvēks var reaģēt noteiktās situācijās. (Harrison, 2006; Thiene et al., 2009)

Kultūrvēsturiskā mantojuma publiskās vērtības noteikšanas metožu izvērtējums

Gatavība maksāt (Willingness to pay (WTP))	➤ Metode tiek piemērota, pētot tūrisma resursus un tā ietver aptaujas metodes, lai apkopotu informāciju par izvēli jeb vēlmi maksāt, ko savukārt, izmanto, lai noteiktu tūrisma resursu ekonomisko vērtību. (Santagata et.al., 2002; Willis, 2002)
Ceļojumu izmaksu metode Travel Cost Method (TCM).	➤ Metode tiek piemērota vides produktu vērtēšanai, ņemot vērā braukšanas laiku un ceļa izdevumus. TCM paļaujas uz pieņēmumu, ka indivīda kopējie izdevumi, apmeklējot izklaides objektu, atspoguļo tā gatavību maksāt par vizīti (Clawson, 1959, 1966; Haab, 2002).
Akciju vērtību analīzes metode (Shareholder Value Analysis (SVA))	Nepietiekošo ekonomisko izejas datu dēļ metode autores pētījumā nav pielietojama.

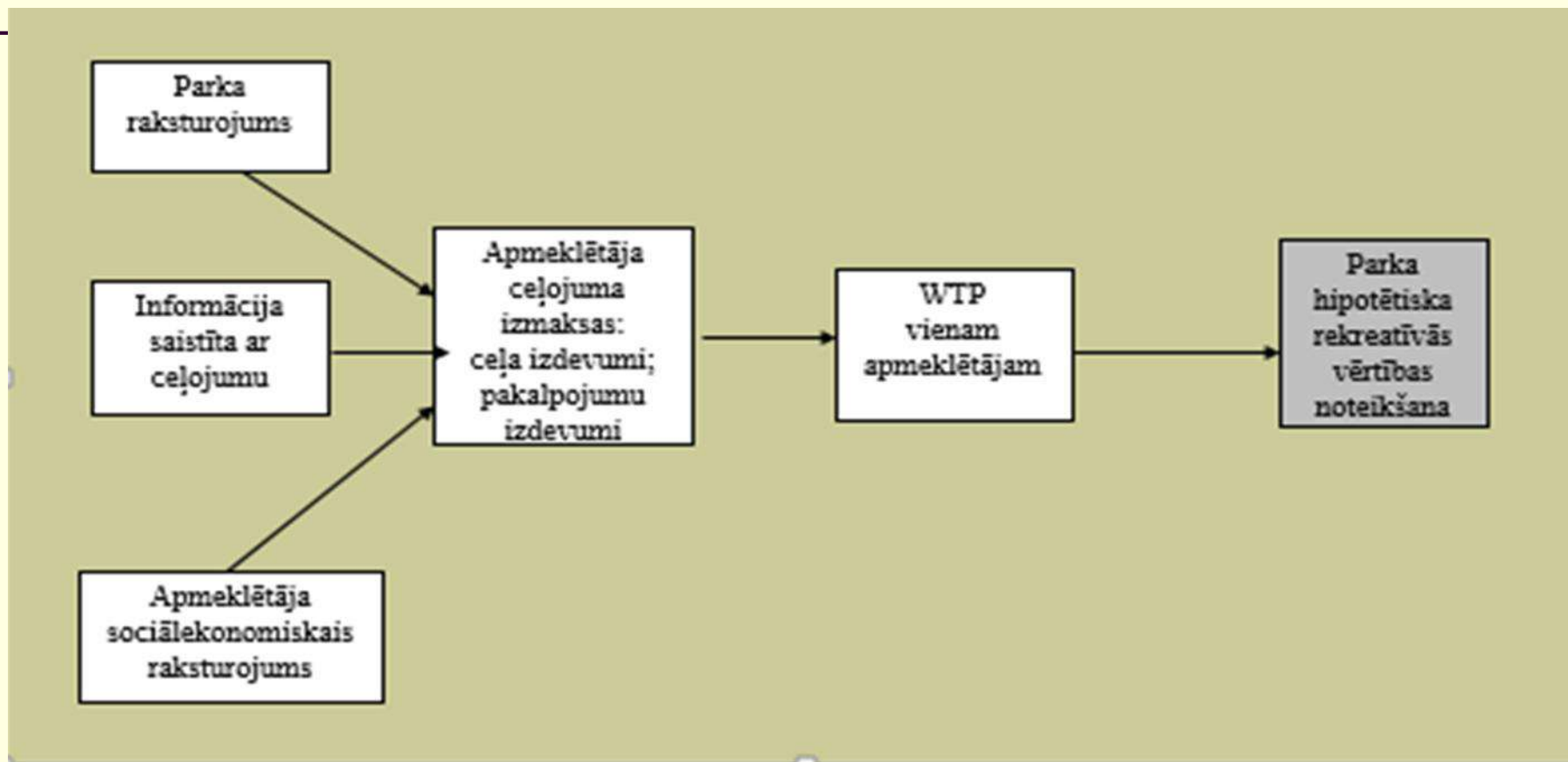
Piemērs kultūrvēsturiskā parka vērtēšanai

<http://turisms.cesis.lv/ko-redzet/vesture/maijs-parks/>

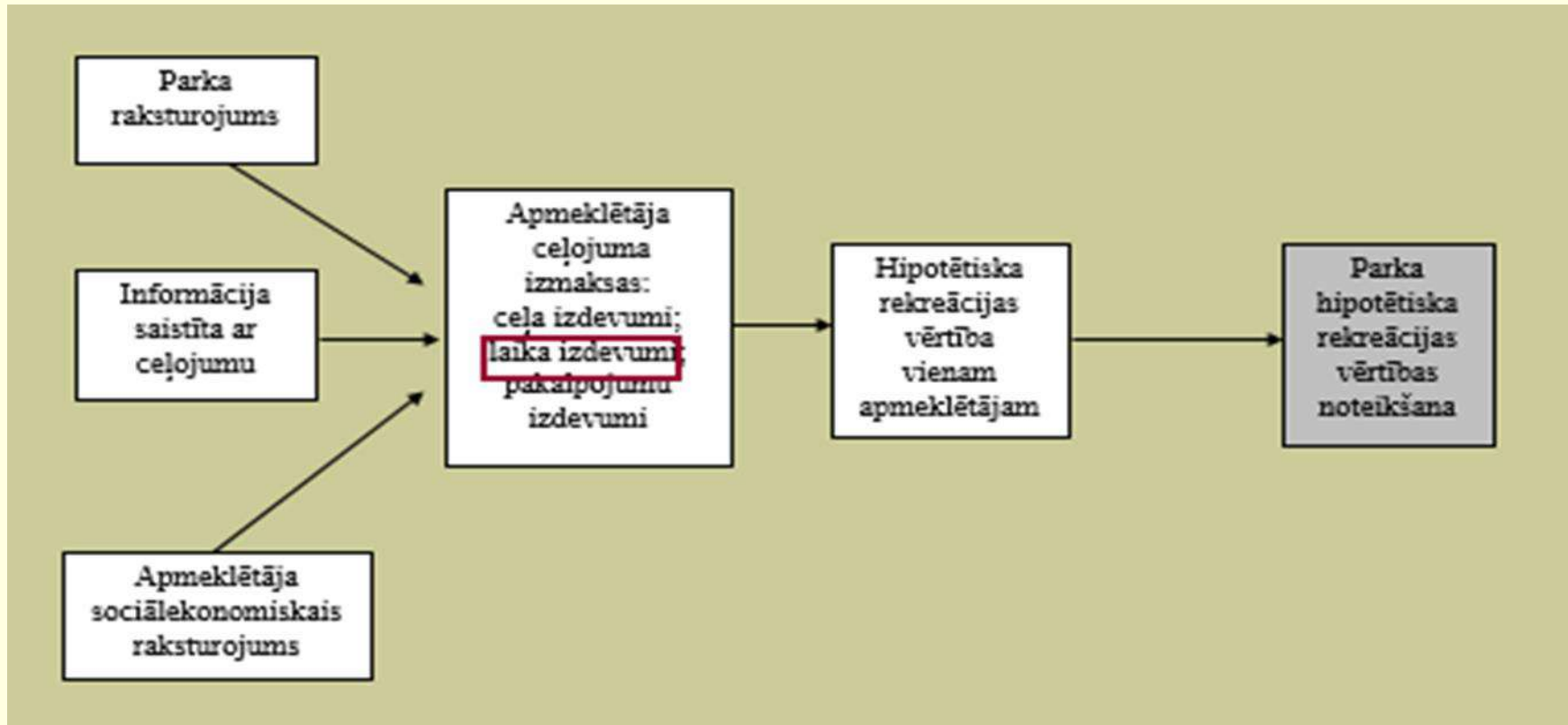
Kultūrvēsturisko parku vērtēšanas metodes

WTP pielietošanas shēma

Kultūrvēsturisko parku vērtēšanas metodes

TCM pielietošanas shēma

Piemērs

**Kultūrvēsturiskā Maija parka vērtēšanas
metožu WTP(n=127) un TCM (n=127)
aprobācijas aprēķinu rezultāti 3 mēnešos, Ls**

Ceļa izdevumi				KVP pakalpojumi		Rekreācijas vērtība
WTP	vietējie	ārzemnieki	vidēji	vietējie	ārzemnieki	
	2.15	103.67	37.43	2.97	4.82	20046
TCM	7.19	167.56	87.37	1.3	0	32156

Organizāciju un zinātnieku izstrādātās kultūras, dabas mantojuma un tūrisma resursu vērtēšanas kritēriju grupas vai kompleksi piemērojami kultūrvēsturiskiem parkiem

No	Kritēriju grupas vai kompleksi	Kritēriju grupu un kompleksu izstrādātāji				
		UNESCO (2006)	HCWA (2007)	Zuca, Šarifi, Fabri (2008)	Inskīps (1999)	NRCD (2007)
1	Dabas	X	X		X	-
2	Kultūras	X	X		X	-
3	Telpiskie	-	-	X	-	-
4	Sociālā	-	-	X	-	-
5	Finanšu	-	-	X	-	-
6	Mākslīgi radītā piesaiste	-	-	-	X	-
7	Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana	-	-	-	X	X
8	Ekosistēmas stāvoklis	-	-	-	-	X
9	Daudzējādus ieguvumus	-	-	-	-	X
10	Sabiedrības pienākumus	-	-	-	-	X

Kultūrvēsturisko parku tūrisma resursu vērtēšanas kritēriji un grupu kritēriji

Grupu kritēriji un kritēriji	Vērtēšanas kritēriju elementi	Vērtējuma intervāls (balles)
<i>I Dabas resursi</i>		1-10
Ūdens resursi	ir/nav ūdens resursi; kopti/nekopti.	-
Veģetācija	kopti/nekopti; ainaviski; daudzveidīgi, ir retumi, aizsargājamie kokaugi	-
Fauna	dauzveidīgi, ir retumi, aizsargājamie	-
<i>II Kultūras resursi</i>		1-10
Vēsturiskie resursi	ir/nav	-
Fiziskais stāvoklis	kopti/nekopti	-
<i>III Pieejamība</i>		1-10
Transports	ir/nav	-
Komunikācija	ir/nav	-
<i>IV Pakalpojumi</i>		1-10
Pasākumi	ir/nav	-
Ēdināšanas iestādes	ir/nav	-
Nakšņošanas iestādes	ir/nav	-

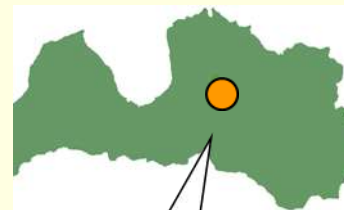
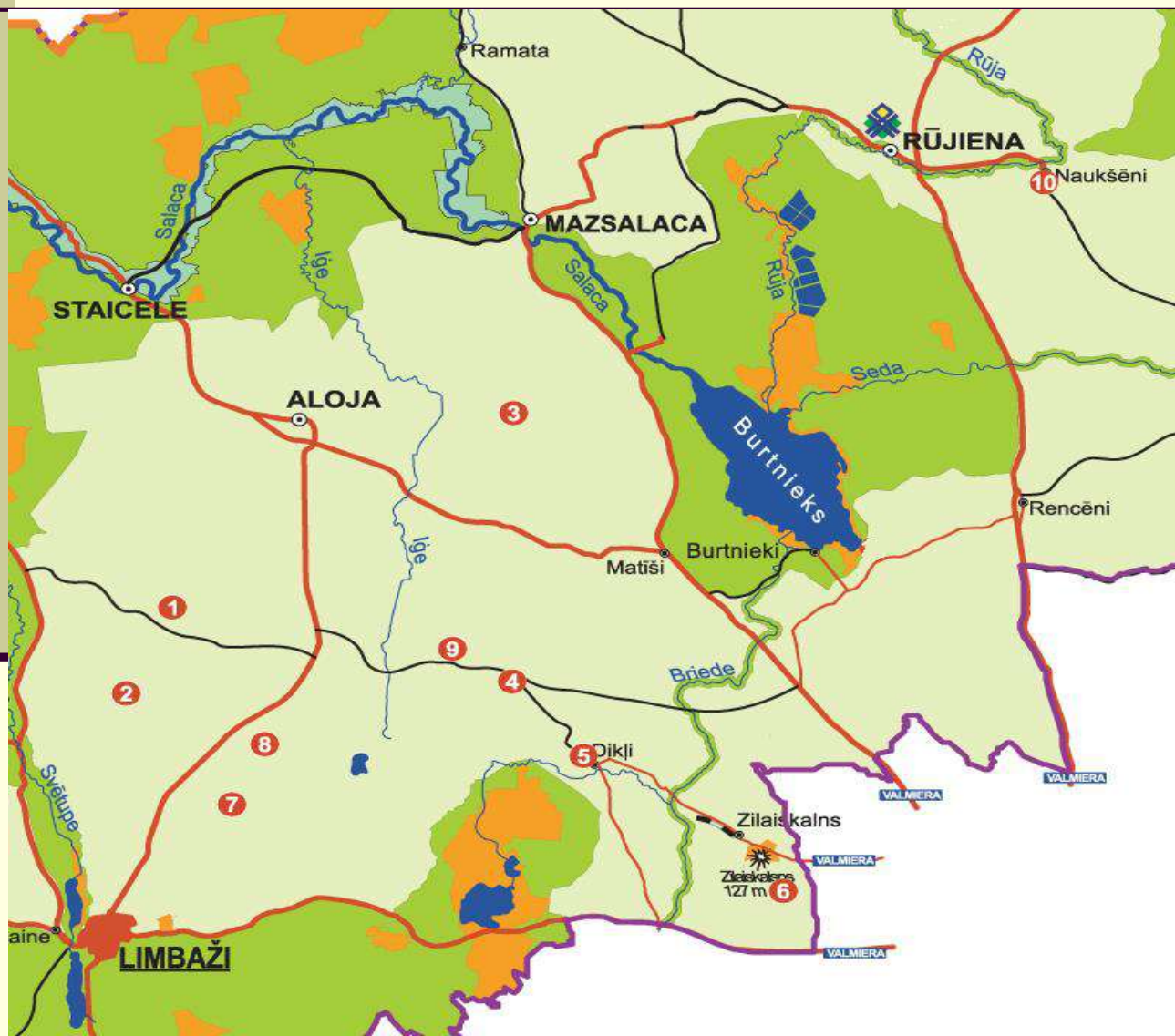
KULTŪRVĒSTURISKO PARKU NOVĒRTĒŠANAS FORMA

Resursa nosaukums _____, Nr. _____.

No tūrisma sektora viedokļa

Resursi	Vērtējums									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Dabas resursi										
1.1 Ūdens resursi										
1.2. Veģetācija										
1.3. Fauna										
2. Kultūras resursi										
2.1. Arheoloģiskie resursi										
2.2. Vēsturiskie resursi										
2.3. Aktivitāšu resursi										
2.4. Parka izmantošana										
3. Pieejamība										
3.1. Transports										
3.2. Komunikācija										
4. Pakalpojumi										
4.1. Naktsmītnes										
4.2. Mazumtirdzniecība										
4.3. Informācija										

Piemērs: vērtēšanas kritēriju aprobēšanai

No	Parka nosaukums
1	Ārciema
2	Āsteres
3	Braslavas
4	Budenbrokas
5	Dikļu*
6	Dūķeru*
7	Katvaru
8	Ķīpēnu*
9	Ozolmuižas
10	Naukšēnu

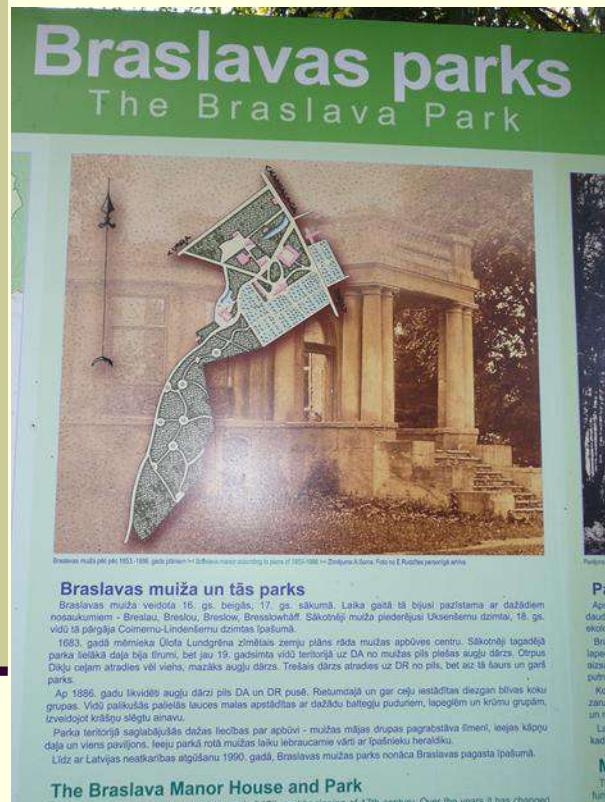
Kultūrvēsturisko parku vērtēšana (ballēs)

No	Parka nosaukums	Dabas resursi	Kultūras resursi	Pieejamība	Pakalpojumi	Kopā:
1	Ārciema	5.5	4.5	5	5	20
2	Āsteres	7	6.5	7.8	4.1	25.4
3	Braslavas	9	9	8.2	5.4	31.6
4	Budenbrokas	5	8	3.4	4.8	21.2
5	Dikļu*	9.5	9.5	8.7	9.2	36.9
6	Dūķeru*	4.5	4.4	4.3	3.4	16.6
7	Katvaru	7.5	6	7.4	3.9	24.8
8	Ķipēnu*	4	4.5	3.5	1.2	13.2
9	Ozolmuižas	7.5	6.5	6.8	2.3	23.1
10	Naukšēnu	8.5	9	8.6	8.7	34.8

Dikļu parks

Braslavas parks

Naukšēnu parks

Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātā aprobēto kultūrvēsturiskie parku vērtēšanas rezultāti

Nr.	Parka nosaukums	Rangu summa	Parku klasifikācija pēc rangu summas	Aprobēto parku resursu vērtību klasifikācija	Piezīmes
1	Dikļu	40	1	I	 KVP ir izmantoti; jāturpina attīstīt; jāveicina <u>komercializācija</u> .
2	Naukšēnu	35	2		
3	Braslavas	33	3		
4	Āsteres	23	4	II	 KVP ir vērtīgi, bet nav vai ir maz izmantoti; jāveic <u>revitalizācija</u> .
5	Katvaru	20	5		
6	Ozolmuižas	19	6		
7	<u>Ārciema</u>	17	7		
8	<u>Budenbrokas</u>	17	8	III	 Jāveic <u>revitalizācija</u> . ir intensīvi jāstrādā pie attīstības un to izmantošanas
9	<u>Dūkeru</u>	9	9		
10	<u>Kipēnu</u>	7	10		

Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātā 47 kultūrvēsturisko parku vērtēšanas rezultāti pēc izmantošanas veida

Nr.	Klāstera apzīmējums	Izdalītie faktori no 15 faktoriem	Faktoriem izdalītā dispersijas daļa	Parku skaits klāsterī
1	<i>Ainavas parki</i>	<i>fiziskais stāvoklis un parku ainavas <u>revitalizācija</u>, taksonu skaits, pasākumu apmeklējumi, kultūrvēsturiskā mantojuma <u>revitalizācijas</u> iespējas.</i>	0.955	3
2	<i>Vēsturiskie parki</i>	<i>vēsturiskā vērtība, tās fiziskais stāvoklis un pasākumu apmeklējumu skaits.</i>	0.938	5
3	<i>Pikniku parku</i>	<i>ēdināšanas iestādes un attālums līdz Valmierai.</i>	0.889	9
4	<i>Izklaides parki</i>	<i>parkos esošo kultūrvēsturisko objektu <u>revitalizācija</u>, nakšņošanas iestāžu skaits un pasākumu apmeklējumi</i>	0.780	18
5	<i>Promenādes</i>	<i>parka platība un attālums līdz Valmierai.</i>	0.610	12

Kultūrvēsturiskā parka vērtība

«Resursam ir sava pašvērtība, neatkarīgi no cilvēka motivācijas to lietot» (Bobs MacKercher and Hilary du Cros (2007))

«Resursa vērtību nosaka cilvēka spējas to izmantot» (Zimmerman in Fenhell David (1999))